

Bessarione Cardinale Niceno, & Patriarcha
Constantinopolitano interprete.

Κεφάλαιον α.

CAPVT I.

M N E S homines naturâ scire desiderant. Signum autem est sensuum dilectio: nam & absq. vsu propter seipsos amantur. Præ cæteris autem, qui per oculos fit: non enim vt agamus solùm, verùm etiam nil acturi, ipsum videre præ omnibus aliis (vt ita dicam) eligimus. Causa autem est quòd sensuum hic vel maximè nos cognoscere quicquam facit, multâsq. differenties manifestat. Natura itaque animalia sensum habentia fiunt: à sensu verò quibusdam eorum non innascitur memoria, quibusdam verò innascitur. Et ob hoc alia prudentia, alia disciplinarum capaciora sunt quàm illa, quæ memorare non possunt. Prudentia quidem absque eo quòd discant, quæcunque scilicet audire sonos non possunt, vt apes, & si quod animalium genus simile est. Discunt autem quæcunque vnâ cum memoria huic quoque sensum habent. Cætera igitur phantasiis, ac memoriis viuunt, experientia verò parum participant. Humanum autem genus, arte etiam ac ratiocinationibus. Fit autem ex memoria experientia hominibus. Multa etenim eiusdem rei memoriæ vnus experientiæ vim efficiunt. Quare experientia penè simile quid scientiæ ac arti esse videtur. Per experientiam autem ars, et scientia hominibus efficitur. Experientia enim (vt rectè ait Polus) artem efficit, impenititiam verò casum. Fit autem ars, cum è multis experimentalibus conceptibus, vna de similibus vniuersalis opinio fiat. Opinari etenim, quòd Calliæ hoc morbo laboranti hoc conduxit, similiter Socrati ac fingillatim aliis multis, experientiæ: quod autem omnibus huiuscemodi secundum vnâ speciem determinatis hoc morbo laborantibus conduxit, vt pote phlegmaticis, ac cholericis, aut astu febricitantibus, hoc artis proprium est. Ad agendum itaque, nil videtur experientia differre ab arte: quinimò videmus expertos magis id, quod intendunt, consequi, quàm illos, qui rationem absque experientia tenent. Causa verò est, quòd experientia singularium, ars autem vniuersalium cognitio est.

ΑΝΤΕΣ ἄνθρωποι τῷ εἰδένῃ ὀρέγονται φύσιν. σημεῖον δὲ ἢ τῷ ἀδηύσαν ἀγάπησις. καὶ γὰρ χρεῖς τῆς χρεῖας, ἀγαπῶντες δὲ ἑαυτοὺς, καὶ μέλιτες τῶν ἄλλων ἢ διὰ τῶν ὁμμάτων. καὶ γὰρ μόνον ἵνα παρῆσαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον μέλλοντες παρῆσαν, τὸ ὄραν ἀφ' ὁμμάτων ἐπιπαύσασθαι, ὡς εἰπέν, τῶν ἄλλων. ἀπὸν δὲ ἵτι μέλιτες ποιεῖ γνωρίζειν τι ἡμέτερον αὐτῶν ἀδηύσαν, καὶ πολλὰς διηλοῖ διαφορὰς. οὐδ' αὖ οὐκ ἀδηύσαν ἔχοντα γίνεται τὰ ζῶα ἐκ τῆς ἀδηύσεως, τοῖς ἄνθρωποις ἐκ ἐργάζεσθαι μνημῆν, τοῖς δὲ γέγνηται. καὶ διὰ τούτων τὰ μὲν φρονίμα, τὰ δὲ μαθηματικώτερα τῶν μὴ δυναμένων μνημονεύειν δεῖν. φρονίμα ἄνθρωποι τῷ μανθάνειν, ὅσα μὴ δυνατὰ τῷ ἄφρων ἀκούειν τῶν μέλιτων, καὶ εἴ τι τοῦτο ἄλλο γένος ζῶων δεῖ μανθάνειν δὲ, ὅσα παρὰ τῆ μνήμῃ καὶ ταύτῃ ἐκ τῆ ἀδηύσαν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῶ φαντασίας ζῆ, καὶ τῶ μνήμης, ἐμπειρίας δὲ μετέχει μῆκρον τὸ ἢ τῶ ἀδράπων χυμός, καὶ τέχνη, καὶ λογισμοῖς. γίγνεται δὲ ἐκ τῶ μνήμης ἐμπειρία τοῖς ἀδράποις. καὶ γὰρ πολλὰ μνήμη τῷ ἀντὶ παρῆσαντος, μὰς ἐμπειρίας δυναμῆν δόστωσιν καὶ δὲ καὶ δεῖν ὅπως μνη καὶ τέχνη ὁμοῖον ἐστὶ ἢ ἐμπειρία. δόστωσιν δὲ ὅπως μνη καὶ τέχνη διὰ τῶ ἐμπειρίας τοῖς ἀδράποις. ἢ ἄνθρωποις. ἢ ἄνθρωποις ἐμπειρία, τέχνη ἐπιπίσσειν, ὡς φησι Πάλλος, ὁρῶντες λέγων ἢ δὲ ἀπειρία, τῶ χυμῷ. γίγνεται δὲ τέχνη, ὅταν ἐκ πολλῶν τῶ ἐμπειρίας ἐνοημάτων, καὶ δόλου μία γίγνηται πᾶσι τῶ ὁμοίαν ὑπόληψιν. τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῶ ὑπόληψιν, ὅτι Καλλιὰ καί μνημονοῖ τῶ δὲ ἴσον, τοῦ δὲ σωμάτωκα, καὶ Σακράτη, καὶ κατέχευον οὕτω πολλοῖς, ἐμπειρίας δεῖ. τὸ δὲ ὅτι πᾶσι τοῖς τοιοῖσδε κατ' εἶδος ἐν ἀφορετάεισι, καί μνημονοῖ τῶ δὲ τῶ ἴσον, σωμάτωκα, οἷον τοῖς φλεγματώδεσιν ἢ χολαώδεσιν, ἢ πυρεπτοῦσι καὶ σπῆ, τέχνης, παρὰ οὐκ τὸ παρῆσαν ἐμπειρία τέχνης οὐδὲν δὲ καὶ διαφέρειν, ἀλλὰ καὶ μέλιτον ὅπως γινώσκοντας ὁρῶν τῶν ἐμπειρίας, τῶν αὐτῶν τῶ ἐμπειρίας

λόγον ἔχοντων. ἀπὸν δὲ, ὅτι ἢ μὲν ἐμπειρία τῶν κατέχευται δεῖ γινώσκεις, ἢ δὲ τέχνη τῶν κατέχευται.